

MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA DUTOR IJROCHILIGINI O'QITISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Sunnatova Sitora Bahriddin qizi
Navoiy davlat universiteti magistrant

Annotatsiya. Mazkur maqolada musiqa va san'at maktablarida dutor cholg'usi ijrochiligini o'qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchilarning ijrochilik mahorati, kreativ tafakkuri hamda musiqiy dunyoqarashini rivojlantirishda zamonaviy metodlarning o'rni yoritiladi. Dutor ijrochiligida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ijodiy mashg'ulotlarning samaradorligi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: dutor, musiqa ta'limi, innovatsion texnologiya, kreativlik, milliy cholg'ular, pedagogik metod, professional ta'lim, ijrochilik mahorati.

Kirish

Mamlakatimizda yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash, ularning san'at va madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musiqa va san'at maktablarida milliy cholg'u asboblarini o'qitish jarayonini takomillashtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

Dutor cholg'usi o'zbek xalqining boy musiqiy merosini ifodalovchi qadimiy va betakror cholg'ulardan biri sanaladi. Ushbu cholg'uni o'qitishda an'anaviy usullar bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning ijrochilik salohiyatini yanada rivojlantirish imkonini beradi. Chunki zamonaviy ta'lim metodlari o'quvchini faqat tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi va ijodkor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Dutor ijrochiligini o'qitishning pedagogik asoslari

Musiqa ta'limida pedagogik jarayon o'quvchining individual qobiliyatlari, musiqiy eshitish darajasi hamda ijodiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur. Dutor ijrochiligini o'qitishda asosiy maqsad o'quvchilarda: cholg'uni to'g'ri ushlab ko'nikmasini shakllantirish;

texnik ijrochilik malakasini rivojlantirish;

musiqiy tafakkurni boyitish;

milliy kuy va maqomlarga qiziqishni oshirish;

sahna madaniyatini shakllantirishdan iborat.

An'anaviy dars usullari ko'proq nazariy bilim va takroriy mashqlarga asoslangan bo'lsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchini faol ishtirok etishga undaydi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning ahamiyati

Innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil qilish imkonini beradi. Ayniqsa, musiqa ta'limida interaktiv metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Dutor ijrochiligida quyidagi innovatsion metodlardan samarali foydalanish mumkin:

Interfaol ta'lim metodlari

“Klaster”, “Aqliy hujum”, “Musiqiy tahlil”, “Bahs-munozara” kabi metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Masalan, biror kuy ijro etilgach, uning xarakteri, ritmi va badiiy mazmuni haqida o'quvchilar bilan fikr almashish ularning musiqiy tafakkurini boyitadi.

Interfaol metodlar:

o'quvchini erkin fikrlashga o'rgatadi;

jamoada ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi;

ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

Multimedia vositalaridan foydalanish

Hozirgi kunda audio va video materiallardan foydalanish musiqa ta'limining ajralmas qismiga aylanmoqda. Mashhur dutor ijrochilarining konsertlari, mahorat darslari va videoyozuvlarini tahlil qilish o'quvchilar uchun katta tajriba maktabi vazifasini bajaradi.

Bundan tashqari:

elektron notalar;

mobil ilovalar;

onlayn dars platformalari;

musiqiy dasturlar

ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Multimedia vositalari orqali o'quvchi kuylarning ohangini chuqurroq his qiladi hamda ijro usullarini tezroq o'zlashtiradi.

Kreativlikni rivojlantirish usullari

Kreativlik musiqa ta'limining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Dutor ijrochiligida kreativ yondashuv o'quvchining asarni his qilishi, unga mustaqil talqin bera olishi orqali namoyon bo'ladi.

Improvizatsion mashg'ulotlar

Improvizatsiya o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchiga kuy asosida yangi ohanglar yaratish yoki mavjud asarni o'ziga xos uslubda ijro etish topshirig'ini beradi.

Bu usul:

musiqiy xotirani mustahkamlaydi;

tezkor tafakkurni rivojlantiradi;

sahnadagi erkinlikni oshiradi.

Mustaqil ijodiy topshiriqlar

O'quvchilarga mustaqil ravishda kichik kuy yaratish, ritmik mashqlar tuzish yoki milliy kuylarni zamonaviy usulda ijro etish kabi vazifalarni berish ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Bunday topshiriqlar natijasida o'quvchi o'zini ijrochi bilan bir qatorda ijodkor sifatida ham his qiladi.

Sahna madaniyati va ijrochilik mahorati

Dutor ijrochiligida sahna madaniyati alohida o'rin tutadi. O'quvchi sahnaga chiqish davomida o'zini erkin tutishi, tinglovchi bilan emotsional aloqa o'rnatish zarur.

Konsertlar, tanlovlar va ijodiy uchrashuvlar:

o'quvchilarning tajribasini oshiradi;

ijrochilik mahoratini mustahkamlaydi;

ularda mas'uliyat hissini shakllantiradi.

Sahna tajribasi qancha ko'p bo'lsa, ijrochi o'ziga bo'lgan ishonchni shuncha tez shakllantiradi.

Milliy qadriyatlarni asrashda dutorning o'rni

Dutor nafaqat cholg'u asbobi, balki xalqimizning ma'naviy merosi va milliy qadriyatlarining muhim timsolidir. Yosh avlodni dutor ijrochiligiga qiziqtirish orqali ularda milliy musiqa san'atiga hurmat tuyg'usi shakllanadi.

Bugungi globallashuv jarayonida milliy cholg'ularni asrab-avaylash va ularni zamonaviy ruhda rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlarni qo'llash milliy san'at rivojiga ham katta hissa qo'shadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa va san'at maktablarida dutor ijrochiligini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Interfaol metodlar, multimedia vositalari, improvizatsion mashg'ulotlar va mustaqil ijodiy topshiriqlar o'quvchilarning kreativ tafakkuri hamda ijrochilik mahoratini rivojlantiradi.

Shuningdek, zamonaviy metodlar asosida tashkil etilgan darslar yosh ijrochilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshirib, milliy musiqa merosini asrab-avaylashga xizmat qiladi. Natijada professional ta'lim tizimida yetuk, ijodkor va raqobatbardosh dutor ijrochilarini tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Rajabov I. **O'zbek xalq cholg'ulari tarixi.** – Toshkent: O'qituvchi, 2019.

Yunusov F. **Musiqa pedagogikasi va metodikasi.** – Toshkent, 2021.

Abdullayev R. **Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar.** – Samarqand, 2022.

To'xtasinov S. **Milliy cholg'u ijrochiligi asoslari.** – Toshkent, 2020.

Karimov B. **Professional san'at ta'limida kreativ yondashuv.** – Buxoro, 2023.